

Országjelentések az emberi jogok tiszteletben tartásáról - 2004
Kiadta a U.S. Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor
2005. február 28-án
www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2004/

Magyarország

Magyarország szabadon választott törvényhozó testülettel rendelkező parlamenti demokrácia. A 2002 áprilisában megtartott - mindent összevéve szabadnak és tisztességesnek talált - általános választások után Medgyessy Péter vezette a Magyar Szocialista Párt és a Szabad Demokraták Szövetsége alkotta koalíciós kormányt. Augusztusban lemondott a miniszterelnök. Helyére ugyanaz a koalíció az MSZP-tag Gyurcsány Ferencet jelölte, akinek szeptemberi miniszterelnökké választását a Parlament is megerősítette szavazásával. A bíróságok független testületek.

Magyarország kilenc más országgal együtt május elsején csatlakozott az Európai Unióhoz, majd részt vett a júniusi Európa Parlamenti választásokon, ahol 24 képviselőt helyet biztosítottak számára.

A Belügyminisztérium felügyelete alá tartozó rendőrség feladata a törvények betartatása és az országon belüli rendfenntartás. A polgári hatóságok hatékony ellenőrzés alatt tartották a biztonsági erőket. A biztonsági erők tagjai közül néhányan megsértették az emberi jogokat.

Az országban befejeződött a központi tervirányításos gazdasági rendszerről a működőképes piacgazdaságra való áttérés. Magyarország lakossága körülbelül 10 millió volt. A bruttó nemzeti össztermék (GDP) több mint 80%-át a magánszektor állította elő. A szocialista kormány fenntartotta a piacgazdaság iránti erős elkötelezettséget, de nem sikerült megoldania a mezőgazdaság, az egészségügy és az adóreform fennmaradó problémáit. A hét évig tartó erős gazdasági növekedés ellenére a lakosság mintegy 25 százaléka élt szegénységben, elsősorban az idősek, a nagycsaládosok és a roma lakosság. Becslések szerint az év végén a gazdasági növekedés körülbelül 4%-os, az átlagos infláció 6,8%, a munkanélküliségi ráta pedig 6,1%-os volt.

Általában a kormány tiszteletben tartotta az állampolgárok emberi jogait, bár néhány területen adódtak problémák. Érkeztek jelentések arról, hogy néhány esetben a rendőrség túlzott erőszakot alkalmazott, bántalmazta és zaklatta a gyanúsítottakat, különösen a roma származásúakat. Felmerültek olyan állítások, melyek szerint a kormány beleavatkozott a közszolgálati médiák szerkesztői és személyzeti döntéseibe. A nők és gyermekek elleni erőszak továbbra is komoly gond maradt, akárcsak a munkahelyi szexuális zaklatás. Nem szűntek meg a faji diszkrimináció és az antiszemita megnyilvánulások sem, pl. zsidó temetőket rongáltak meg, és szélsőséges politikai csoportok kódolt beszédeket tartottak. Komoly problémát jelentett a roma népesség elleni társadalmi megkülönböztetés.

AZ EMBERI JOGOK TISZTELETBEN TARTÁSA

1. Rész

Az emberi méltóság tiszteletben tartása, ideértve

a. az élettől való önkényes vagy törvénytelen megfosztás elleni jogot

Nem érkezett jelentés olyan esetről, hogy a kormány vagy ügynökei politikai okból vették volna el valaki életét. Ám júniusban szökés közben életét veszítette egy őrizetes bolgár állampolgár. A férfi, akit azért tartóztattak le, mert viselkedésével megzavarta az egyik Amszterdam-Budapest repülőjárat nyugalmát, bírósági meghallgatása után próbált elmenekülni egy rendőrautóból. A kialakuló küzdelemben két rendőrtiszt megsebesítette a bolgár férfit, aki kórházba szállítás közben meghalt. Az előzetes orvosszakértői vélemény szerint a halál oka fojtogatás volt. Sajtójelentések találgatásai szerint elképzelhető, hogy az egyik rendőrtiszt nem megfelelően fogta le a férfit, és emiatt fulladt meg. Az Országos Rendőrfőkapitány az ügyészségi vizsgálat lezárásáig felfüggesztette állásából a két rendőrtisztet. A vizsgálat az év végéig még nem zárult le.

Júliusban egy roma fiatalember veszítette életét Kecskeméten, miután egy szolgálaton kívüli rendőr megkergette, majd a földre teperte. A helyi roma közösség és a férfi családja nem fogadták el az előzetes orvosszakértői véleményt, mely szerint a férfinak veleszületett szívrendellenessége volt. A rendőrkapitány az orvosszakértői vélemény alapján visszahelyezte állásába a felfüggesztett rendőrtisztet, noha a jelentés szerint a gyanúsított légszövében homokot, tüdejében pedig vizet találtak, melyre nem tudtak magyarázatot adni. A végleges halottkémi jelentés, melyet a Budapesti Központi Rendőrkapitányság adott ki, megerősítette az előzetes orvosszakértői véleményt, és nem talált összefüggést a férfi halála, illetve a rendőrtiszt eljárása között. A kisebbségi ügyek állampolgári biztosának hivatala szintén vizsgálatot indított az ügyben, mely az év végéig még nem zárult le.

b. Eltűnés

Nem érkezett jelentés arról, hogy valaki politikai okok miatt tűnt volna el.

c. Kínzás és egy kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód, illetve büntetés

A törvény tiltja ezt a gyakorlatot, ám előfordult, hogy a rendőrség túlzott erőszakot alkalmazott, bántalmazta és zaklatta a gyanúsítottakat, különösen a roma származásúakat. Például a Roma Sajtóközpont jelentése szerint decemberben a rendőrség bántalmazott egy őrizetben lévő roma házaspárt a szigetvári rendőrőrsön. A rendőrség két óra múlva elengedte a zsebtolvajlás gyanúja miatt letartóztatott párt. A férfi, aki epilepsziás, a helyi kórházban kezelte vese- és tüdőszövődményeit, melyeket állítólag a rendőrök okoztak. A házaspár vallomását és panaszait a Baranya Megyei Rendőrfőkapitányság vette fel. A vizsgálat az év végéig még nem zárult le.

Decemberben nyolc rendőrt állított bíróság elé a kaposvári Katonai Ügyészség, mert állítólag januárban megverték egy 31 éves roma férfit. A rendőröket jogtalan erőszak alkalmazásával, hivatalos eljárás során tanúsított nem megfelelő bánásmóddal, tetteles bántalmazással és hivatali visszaéléssel vádolták. A férfit állítólag otthonából hurcolták el, tíz percig autóztak vele, miközben bántalmazták, állítólag

azért, hogy ne jelentse fel a körzeti megbízottat egy másik hatalommal való visszaélési eset kapcsán.

Júliusban a strasbourgi székhelyű Emberi Jogok Európai Bírósága a Balogh Sándor kontra Magyarország ügyben megállapította, hogy a magyar kormány megsértette az Európai Emberi Jogi Egyezményt. A bírósági eljárás Balogh Sándor 1996-os, rendőri őrizetben történt bántalmazása miatt indult. A bírósági végzés szerint a magyar állam megsértette a 3. cikkely rendelkezéseit (embertelen vagy megalázó bánásmód tilalma), de nem sértette meg a 13. cikkelyt (hatékony jogorvoslathoz való jog). A bíróság 4.000 euró (5.400 dollár) vagyoni kártérítést és 10.000 euró (13.500 dollár) nem vagyoni kártérítést, illetve 3.000 euró (4.050 dollár) költségtérítést ítélt meg Balogh Sándor részére.

A kormány aktívan közreműködött az állítólagos rendőri túlkapások kivizsgálásában. Az év első felében a hatóságok 18 olyan esetet vizsgáltak, amelyben felmerült a rendőri visszaélés gyanúja. Ezekben az ügyekben 15 rendőr volt érintett. Az esetek többsége a kihallgatások során történt. Összesen 12 esetben emeltek vádat, és 9 esetben született elmarasztaló ítélet. Az NGO-k becslése szerint a rendőri túlkapások áldozatainak mintegy fele roma származású. A törvény tiltja, hogy a kormány faji vagy etnikai hovatartozás alapján gyűjtsön statisztikai adatokat. Időnként érkeztek jelentések arról, hogy a rendőrök megütöttek, megrúgtak vagy gumibottal ütlegeltek őrizetben lévő személyeket. Bizonyos ügyekben a kormány vizsgálatot rendelt el, és vádat emelt egyes rendőrök ellen.

Az előző évhez képest viszonylag változatlan mennyiségű jelentés érkezett a rendőri visszaélésekről. A romákkal szemben tanúsított nagyfokú előítélet csak nehezítette a rendőri túlkapások előfordulásának felmérését, különösen a romákkal szemben. Az előző évekhez hasonlóan a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatalnál gyakran tettek panaszt roma származású állampolgárok rendőri túlkapások és visszaélések miatt.

Az NGO-k, köztük a Mahatma Gandhi Emberi Jogi Szervezet szerint a rendőrök a korábbinál kevesebb esetben zaklattak külföldi, elsősorban nem európai személyeket. Ám a rendőrség továbbra is közömbös magatartást tanúsít az utcai erőszak áldozataul esett külföldiekkel szemben. Fennmaradt a sötét bőrű külföldiek elleni diszkrimináció is.

A börtönök túlszűfoltak voltak, de általában megfeleltek a nemzetközi szabványoknak. Szeptemberben a börtönökben és fegyintézetekben összesen 16.538 személyt tartottak fogva, ami 146%-os telítettségnek felel meg. A kormány több fegyintézet bővítését folytatta. A férfiak és a nők, illetve a fiatalok külön létesítményekben voltak elhelyezve. Az előzetes letartóztatásban lévők is el voltak különítve a már elítélt raboktól.

2003. november 27-én egy roma rab bennégett egy zalaegerszegi börtön „gumicellájában”. A vizsgálat megállapította, hogy a börtönőrök nem motozták meg kellő alaposággal a rabot, mielőtt a cellába zárták volna. A tüzet egy öngyújtó okozta, melyet a fogvatartott csempészett be. A halál okaként öngyilkosságot állapítottak meg, az öröket pedig pénzbüntetéssel sújtották az előírt eljárásrend megsértése miatt.

A kormány engedélyezte, hogy emberi jogi megfigyelők látogassanak

Magyarországra, és ilyen látogatásokra sor is került az év folyamán.

d. Önkényes letartóztatás vagy fogvatartás

Az Alkotmány tiltja az önkényes letartóztatást és fogvatartást, és a Kormány általában eleget tett ennek a rendelkezésnek. Ugyanakkor áprilisban egy 15 éves roma fiút még hetekig őrizetben tartottak rablásért azután, hogy az áldozat beismerte, hogy hamisan vádolta meg a fiút. Hiába mentesült a vád alól, a Borsod- Abaúj-Zemplén megyei Rendőrkapitányság addig nem engedte szabadon a fiút, amíg a megyei ügyészség el nem küldte a rendőrségre az áldozat vallomását.

A rendőrség feladata a bűnüldözés és a rendfenntartás a Belügyminisztérium irányítása alatt. Továbbá a városi rendőrpáncsnokságok és az Országos Határőrség közösen látják el a biztonsági feladatokat, szintén a Belügyminisztérium irányításával. A Kormány aktívan részt vett az állítólagos rendőri túlkapások kivizsgálásában. E cselekményeket pénzbírással, felfüggesztéssel, börtönbüntetéssel és elbocsátással büntették (lásd az 1.c részt.). A rendőrtisztek és aktivisták képzéséhez használt, áldozatvédelemről szóló könyv szerint valamennyi civil szervezet részt vesz a bűncselekmények áldozatainak védelmében.

A törvény előírja, hogy a rendőrség csak letartóztatási parancs birtokában tartóztathat le bárkit is. A rendőrség kötelessége, hogy letartóztatás után tájékoztassa a gyanúsítottakat az ellenük felhozott vádakról, és vádemelés előtt maximum 72 óráig tarthatja őket előzetes letartóztatásban. A törvény előírja, hogy minden gyanúsítottak joga van a védelemhez a kihallgatás előtt és az azt követő eljárás során, és hogy a hatóságok kötelessége ügyvédet kirendelni a fiatalok, a szegények és a szellemi fogyatékosok mellé; ugyanakkor hitelt érdemlő jelentések szerint a rendőrség nem mindig tette lehetővé ügyvéd bevonását, különösen a kisebb bűncselekményekkel vádolt személyek esetében. Átfogó óvadékrendszer volt életben, amelyet gyakran igénybe is vettek.

A bíró által elrendelt, tárgyalást megelőző fogvatartás nem haladhatja meg a 3 évet a bűnügyi nyomozás idején. A kormány csak akkor tarthat valakit előzetes letartóztatásban, ha ismertették vele az ellene felhozott vádakot. Tárgyalás előtt nem minden gyanúsítottat tartottak vizsgálati fogságban. A törvény kimondja, hogy a hatóságok abban az esetben kérvényezhetik a vizsgálati fogságot, ha valószínűsíthető, hogy a gyanúsított megszökik, ha a vád súlyossága indokolja a fogvatartást, vagy ha a gyanúsított szabadon bocsátása veszélyeztetné a nyomozás sikerét. 2003-ban 6 olyan fiatalos és 12 felnőtt bűnözőt engedtek szabadlábra, akiket az újonnan meghatározott időszagnál hosszabb ideje tartottak fogva.

A Legfőbb Ügyészség beszámolója szerint az év első felében átlagosan 118,5 napig tartott az előzetes letartóztatás, jóllehet a fogvatartottak mintegy 12%-át több mint 8 hónapig tartották fogva. A külföldieket általában a tárgyalásukig tartották őrizetben, mivel az ő esetükben nagy a valószínűsége annak, hogy elmenekülnek az országból. A romák állítása szerint őket hosszabb ideig és gyakrabban tartották előzetes letartóztatásban, mint a nem roma bűnelkövetőket, de az adatvédelmi törvény tiltja, hogy nyilvántartásba vegyék a fogvatartottak etnikai hovatartozását (lásd 1.e rész). A törvény lehetőséget nyújt a kártérítésre, ha egy fogvatartottat bizonyíték hiányában elengednek, ám az eljárást ritkán alkalmazták, mert a fogvatartottak csak komoly jogi procedúra árán nyújthatnak be ilyen igényt. A kártérítésről az igazságügy-miniszter

dönt. Az összegről minden esetben külön határoznak, amely fedezheti a tárgyalási és az ügyvédi költségeket, a kiesett fizetést és egyéb összegeket is.

Bizonyos körülmények fennállása esetén a törvény lehetővé teszi a gyanúsítottak közbiztonsági őrizetbevételét, például akkor, ha a gyanúsított nem tudja igazolni magát, ha vér- vagy vizeletvizsgálatra van szükség, vagy ha a gyanúsított egy korábbi előzetes figyelmeztetés ellenére ismételten elköveti ugyanazt a szabálysértést. A gyanúsítottak maximum 24 óra hosszúra tarthatók közbiztonsági őrizetbevételben. Az ilyen fogvatartottakat nem mindig tájékoztatták az ellenük felhozott vádokról, mert ezek a „rövid idejű” fogvatartások nem minősültek „bűnügyi őrizetbevételnek” és ezért úgy tekintették, hogy rájuk nem vonatkoznak a Büntető Törvénykönyv rendelkezései.

Minden megyei rendőrkapitányságon működött a kormány által finanszírozott áldozatvédelmi hivatal, melyek feladata, hogy pszichológiai, orvosi és szociális szolgáltatásokat nyújtsanak a bűncselekmények áldozatainak. A bírósági eljárás végén az áldozatok az Országos Közbiztonsági és Bűnmegelőzési Közalapítványon keresztül kérhetnek pénzbeli kártérítést, amelyet a bűncselekményért elítélt személynek kell megfizetnie. A gyakorlatban mind a magyar, mind pedig a külföldi állampolgárságú áldozatok az áldozatvédelmi hivataloktól kaptak kártérítést; ugyanakkor nincs adat arról, hogy az áldozatok milyen gyakran kaptak kártérítést az elkövetőktől.

e. Tisztességes tárgyalás megtagadása elleni jog

Az Alkotmány előírja a független bírói testület alkalmazását, és a kormány általában a gyakorlatban is betartotta ezt a rendelkezést.

Az Alkotmány értelmében az igazságszolgáltatás a bíróságok feladata, míg a Legfelsőbb Bíróság irányítást gyakorol az összes bíróság bírói működése és ítélezése fölött. 2003 júliusában területi bírósági rendszer alakult. Az új területi bíróságok (ítélőtáblák) a másodfokú bíróságok szerepét töltik be megyei ügyekben, ezáltal létrejött a négyszintű bírósági rendszer. A Legfelsőbb Bíróság a legfelsőbb feljebbviteli bíróság szerepét tölti be, míg az Alkotmánybíróság katonai ügyekben is működhet feljebbviteli bírósággént.

Az Alkotmánybíróság feladata, hogy ellenőrizze, nem ütköznek-e az Alkotmányba a hozzá benyújtott törvények és jogszabályok, illetve hogy e törvények nem sértik-e a kormány által ratifikált nemzetközi egyezményeket. Az Alkotmánybíróság 11 tagját az Országgyűlés választja 9 évre. A bírák maguk közül, titkos szavazással választják meg az Alkotmánybíróság elnökét. Az állampolgárok közvetlenül is benyújthatnak fellebbezést az Alkotmánybírósághoz, ha úgy vélik, alkotmányos jogaik sérültek. Az Alkotmánybíróság nem működik másodfokú bírósággént, és nem bírálhatja felül az általános bíróságok által hozott végzéseket. Eldöntheti, hogy egy törvény alkotmányellenes-e vagy sem, és az állampolgárok az Alkotmánybíróság döntése alapján kérvényezhetnek per-újrafelvételt. Az Alkotmánybíróság kötelessége, hogy minden hozzá benyújtott kérelmet megvizsgáljon; ugyanakkor a Bíróságot nem köti határozathozatali határidő, és emiatt jelentős elmaradást halmozott fel. A Legfelsőbb Bíróság vagy az Alkotmánybíróság bírái/tagjai nem tartozhatnak egyik politikai párthoz vagy szakszervezethez sem. Ezenkívül nem lehetnek parlamenti képviselők és nem dolgozhatnak a helyi önkormányzatoknál. Az alkotmánybírákon kívül a

bírókat az Országos Igazságszolgáltatási Tanács nevezte ki és ez a testület ellenőrizte az igazságügyi tárca költségvetését is.

A törvény biztosítja a tisztességes tárgyaláshoz való jogot, és a független bírói testület ezt a jogot általában be is tartotta. A tárgyalások nyilvánosak, de néhány esetben a bírák engedélyezhetik a zárt ajtók mögötti tárgyalást a bűncselekmény vádlottjának vagy áldozatának védelme érdekében, mint például az erőszakos nemi közönség egyes eseteiben. A bírósági eljárások általában inkább nyomozó jellegűek voltak. A vádlottak joga, hogy a büntetőeljárás során végig védelemben részesüljenek, és ártatlanságuk mindaddig vélelmezett, amíg bűnösségük be nem bizonyosodik. A kevésbé tehetős ügyfelekhez ügyvédet rendelnek ki, de az állami védőügyvédek általában színvonalon aluli szolgáltatást nyújtottak. Nincs állandó állami védőügyvédi iroda; a magánpraxist folytató ügyvédeknek nem kötelességük a feladatok ellátása. Az állami védőügyvédek javadalmazása rendkívül alacsony - a tárgyalás első órájában 1000 forintot (kevesebb, mint 4,5 dollárt), minden további megkezdett óráért pedig 500 forintot (kevesebb, mint 2,5 dollárt) kaptak - és nem biztosítottak elsőbbséget a rossz anyagiakkal rendelkező vádlottaknak. Gyakran előfordult, hogy az ügyvéd először a tárgyaláson találkozott védencével. A jogsegélyről szóló törvény nagyobb segítséget biztosított a vádlottak részére, mivel rendelkezései alapján a vádlottak ingyenes jogi tanácsadást kérhetnek a kormányzat által finanszírozott jogi szakemberektől. Ugyanakkor nem kérvényezhetik a jogi képviselőt.

A bírósági eljárások hossza változott; gyakran előfordult, hogy több hónap, vagy akár egy év is eltelt a tárgyalás megkezdéséig. A fellebbezések a végtelenségig is heverhetnek a bíróságok asztalán, mely idő alatt a vádlottakat őrizetben tartják. A vádlott szembe helyezkedhet az ellene beidéztet tanúval, illetve megkérdőjelezheti őt. Saját tanút hozhat vagy bizonyítékot terjeszthet be, és bepillanthat az ügyével kapcsolatban a kormány tulajdonában lévő bizonyítékba. A bírósági tárgyalásokon nincs esküdtsték; a végső döntéshozók a bírák. Az új Büntetőeljárás Törvény előírja, hogy a nyomozás kezdetétől az első fokú bírósági döntésig maximum három év telhet el. Azokban az ügyekben, amelyekben ez idő alatt nem születik döntés, ejteni kell a vádat. Az új törvény nagyobb nyomozási hatáskört ad az ügyészeknek, mint a rendőrségnek. Az ügyészek élhetnek a vádalku lehetőségével, amit a rendőrség jelentős fegyvernek tekintett a szervezett bűnözés elleni harcban.

Több emberi jogi és roma szervezet állította azt, hogy a romák egyenlőnek messze nem mondható bánásmódban részesülnek a büntetőeljárások során. (lásd 1.d rész). Azt állították, hogy a romákat gyakrabban és hosszabb időre helyezik előzetes letartóztatásba, mint a nem romákat. Ez az állítás hihető volt annak fényében, hogy általános a romákkal szemben tanúsított megkülönböztetés és előítélet. Mivel a romák többsége a legalacsonyabb gazdasági rétegekből került ki, ők a színvonalon aluli jogi képviselőtől is szenvedtek.

A katonai tárgyalások a polgári jogot követik, és zárt ajtók mögött is folyhatnak, ha ez nemzetbiztonsági vagy erkölcsi szempontból indokolt. Az ítélelhozatal azonban minden esetben nyilvános. A törvény nem engedi, hogy civilek ügyeit katonai bíróság tárgyalja.

Nem érkezett jelentés arról, hogy politikai foglyokat tartanának fogva.

f. Jog a magánélet, a családi élet, a magánlak vagy levéltitok megsértése ellen

A törvény tiltja ezeket a tetteket, és a kormány általában tiszteletben tartotta ezeket a rendelkezéseket.

A törvény lehetővé teszi, hogy az ügyészség házkutatási parancsot adjon ki. Magánlakások átkutatását a rendőrség két tanú jelenlétében végezheti, és írásbeli leltárt kell készíteniük a helyszínről elvitt tárgyakról.

Ugyan a bíróságok rendelkeztek el kilakoltatást a közüzemi díjak fizetésének elmulasztása miatt, de ezekre a kilakoltatásokra nem került sor a téli hónapokban. Az NGO-k jelentése szerint a kerületi önkormányzatok azzal fenyegetőztek, hogy elveszik a gyermekeket a roma családoktól a kilakoltatások felgyorsítása érdekében. Az NGO-k idézték azokat a kormányzati adatokat is, melyek szerint kevesebbe kerül egy lakás bérleti díját kifizetni, mint állami gondozásban tartani egy gyermeket. Pénzügyi helyzetük miatt a romákat aránytalanul többször lakoltatják ki a közüzemi díjak nemfizetése miatt.

2. Rész

Az emberi szabadságjogok tiszteletben tartása, ideértve

a. Szólás- és sajtószabadság

Az Alkotmány biztosítja a szólás- és sajtószabadságot, és a kormány általában a gyakorlatban is tiszteletben tartotta ezeket a jogokat; ugyanakkor az ellenzéki pártok bírálták a kormányt azért, hogy befolyásolta a közszolgálati médiumok szerkesztői és személyzeti döntéseit. A polgárok nyilvánosan vagy nem nyilvánosan is bírálhatják a kormányt a megtorlás terhe nélkül, és a gyakorlatban éltek is ezzel a joggal.

A közvélemény számára számos, különféle véleményt hangoztató magánkiadvány állt rendelkezésre. A kormány általában nem avatkozott be a magánkézben lévő médiumok működésébe.

Az év folyamán két közszolgálati televíziós csatorna (az MTV és a Duna TV), egy közszolgálati rádió (Magyar Rádió), két országos kereskedelmi televíziós csatorna (TV2 és RTL Klub), két országos kereskedelmi rádióállomás (Sláger Rádió és Danubius Rádió) működött, valamint négy országos napilap létezett (Népszabadság, Magyar Hírlap, Népszava, Magyar Nemzet).

A közszolgálati médiába való beavatkozás továbbra is aggodalomra adott okot. Több állami rádióállomást és televíziócsatornát irányított egy államilag kinevezett, arányos politikai képvisellel rendelkező közszolgálati médiafelügyelet. Az év folyamán azzal vádolták meg a Magyar Rádió elnökét, hogy titkos ügynökként működött a kommunista rezsim idején. Bár az állítások nem nyertek bizonyosságot, sokan osztották azt a véleményt, hogy a Rádió elnökének lejárata mögött politikai okok húzódtak meg, mivel őt még az előző, konzervatív kormány nevezte ki erre a posztra. Júliusban a közszolgálati televízió testülete megszüntette az Éjjeli menedék című műsor sugárzását, miután a program bemutatta a holokauszt egyik jól ismert áldozatát. Az ellenzéki politikai pártok - a hagyományokhoz híven - bíralták a közszolgálati médiumok kormánypárti híradásait. A magánkézben lévő hírszolgáltatók műsorai több hallgatót/nézőt vonzottak, mint az állami médiumok

hírműsorai.

Két, újságírókat érintő bírói végzés kapcsán az OSCE (Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet) Média Képviselőte bírálta az ország túlhaladott rágalmazási és titoktartási törvényeit. Az újságírókat felfüggesztett börtönbüntetéssel sújtották rágalmazás miatt a Büntető Törvénykönyv rendelkezései alapján.

A Médiatörvény lehetővé tette, hogy országos kereskedelmi televízió és rádió testületek alakuljanak. A törvény megalkotásának célja az volt, hogy a még meglévő közszolgálati médiumokat kivonják a kormányzati ellenőrzés alól. Az Országos Televízió és Rádió Testület figyelemmel kísérte, hogy az új adók egyforma bánásmódban részesítenek-e valamennyi politikai pártot, cenzúrázta, illetve pénzbeli büntetésekkel sújtotta az állami és magán műsorszórókat.

Folyamatosan jelentek meg a kisebbségek nyelveinek sajtóorgánumai, és a közszolgálati rádió naponta két órán keresztül sugározott műsorokat a nagyobb kisebbségek anyanyelvein: roma, szlovák, román, német, horvát és szerb nyelven. A közszolgálati televízióban bemutattak egy 26 perces műsort, amelyet a hét nagyobb kisebbség által és részére készítettek. Ezenkívül egy 50 perces közös műsor is készült az öt kisebb kisebbség számára, melyet havonta mutattak be, továbbá hetente vetítették az egy-egy kisebbséget bemutató, 30 perces dokumentumfilm-sorozatot. A közalapítvány által támogatott, Rádió C nevű nonprofit rádióállomás (munkatársainak 80%-a roma) műsorait csak a budapesti agglomerációban élők hallhatták. Ugyanakkor a Rádió C egyórás programját minden nap sugározta a Magyar Rádió regionális hálózata. Jóllehet a Rádió C működéséhez kapott támogatást és külföldi adományokat (például a Soros Alapítvány által működtetett Nyílt Társadalom Intézet Alapítványtól, illetve külföldi nagykövetségektől), még mindig nem volt állandó bevétele. A környező országokban kisebbségben élő magyaroknak, magyarokról és magyarok által készített műsorokat hetente 3,75 óráig sugározták.

A kormány nem korlátozta az Internethez való hozzáférést vagy a tanszabadságot.

b. A békés gyülekezés és egyesülés joga

Az Alkotmány biztosítja a gyülekezés és az egyesülés szabadságát, és a kormány általában a gyakorlatban is tiszteletben tartotta e jogokat; ennek ellenére a kormány jogi eszközök híján is megpróbálta megakadályozni a Magyar Jövő elnevezésű, nem túlságosan ismert neonáci csoport tervezett demonstrációját. A Magyar Jövő csoport vezetőjét egy héttel a tervezett demonstráció előtt letartóztatták, és tíznapos elzárásra ítélték tiltott fasiszta jelképek nyilvános használatáért. Vezetőjük letartóztatása miatt a csoport nem volt hajlandó az eredeti tervek szerint megtartani a demonstrációt.

Az Alkotmány tiltja neonáci csoportok bejegyzését, és a „Vér és Becsület” elnevezésű csoportot eredetileg kulturális szervezetként jegyezték be. Ám decemberben egy budapesti kerületi bíróság a közösség elleni izgatást tiltó törvény rendelkezéseire hivatkozva megfosztotta a csoportot jogi státusától. Jogi státus híján a Vér és Becsület nem folyamadhatott gyülekezési engedélyért, illetve nem élvezhette a bejegyzett szervezeteket megillető kiváltságokat. Például nem lehetett a nevében ingatlan vagy bankszámla. Az év végén a Vér és Becsület a döntés megfellebezésére készült.

c. Vallásszabadság

Az Alkotmány biztosítja a vallásszabadságot, és a kormány általában a gyakorlatban is tiszteletben tartotta ezt a jogot. Magyarországon nincs államvallás; ugyanakkor négy történelmi egyház (római katolikus, református, lutheránus és zsidó) és 136 hivatalosan elismert vallás működik.

Egy vallás bejegyzéséhez 100 aláírásra van szükség. A bejegyzést bármely helyi bíróság elvégezheti. Minden csoport szabadon gyakorolhatja vallását, ám a hivatalos bejegyzésnek köszönhetően a vallási felekezetek jogot formáltak bizonyos védelemre és előjogokra, illetve az állami támogatás bizonyos formáira. A kormány minden évben támogatott egyes vallási felekezeteket, az adófizetők pedig nettó adójuk egy százalékával támogathatják valamelyik bejegyzett egyházat. 2003-ban az adófizetők 14.6%-a ajánlotta fel adója egy százalékát valamelyik egyháznak. A Parlament januárban módosította az adótörvényt, mely szerint a bejegyzett egyházaknak adott támogatás adómentes, a kormány pedig kiegészíti az adófizetők adományait. 2003-ban a kormány 121 vallási felekezetet támogatott.

A vallásoktatás nem volt része az oktatási közintézmények tananyagának; ugyanakkor az állam engedélyezi, hogy az általános és középiskolás tanulók tanórán kívüli hittanoktatásban részesüljenek.

A vallási felekezetek és az állam megállapodtak abban, hogy az állam számos ingatlant visszaad az egyháznak, illetve pénzbeli kártérítést nyújt a vissza nem adható ingatlanokért. Ezeket a megállapodásokat az 1991-es Kárpótlási Törvény fogja össze, amely arra kötelezi a kormányt, hogy adjon kártérítést az egyházaknak a kormány által 1946. január elseje után elkobzott ingatlanokért. Az év folyamán a kormány 2,2 milliárd forintot (11 millió dollárt) fizetett ki kártérítésként a kommunista rendszer idején elkobzott vagyonért.

Az év során a kormány 131 olyan ügyben hozott döntést, amely a kommunisták által kisajátított egyházi tulajdont érintett. Az év folyamán egy ingatlan sem került vissza az egyházakhoz. Az év végén 837 ügy volt függőben.

Noha az elmúlt években csökkenni látszott az antiszemitizmus, a zsidó közösség képviselői aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy egyes médiumokban, a társadalomban és kódolt politikai beszédekben antiszemita megnyilvánulásokra került sor. Például a magyar közszolgálati rádióban sugárzott vasárnapi hírműsor, a Vasárnapi Újság egyes részeit azzal vádolták, hogy antiszemita nézeteket valló vendégeket szólaltattak meg. A Magyar Demokrata című hetilap továbbra is közölt antiszemita cikkeket, illetve holokauszt-tagadó szerzők tollából származó cikkeket.

Január 11-én több mint ötezren tüntettek a Tilos Rádió előtt, mert 2003. december 24-én a rádió egyik ittas zenei műsorvezetője keresztényellenes kijelentéseket tett egy élő adásban. A demonstráció után mintegy 100-200 személy a helyszínen maradt és elégetett egy izraeli zászlót. A rendőrség szemtanúja volt az eseményeknek, ám letartóztatásokra csak az éles sajtóvisszhang után került sor. Végül két embert ítélték pénzbírságra a gyűlöletbeszédéről szóló törvény rendelkezései alapján.

Több csoport tartott antifasiszta ellentüntetést a Magyar Jövő megghiúsult demonstrációjára reagálva, mellyel a csoport a nyilasok hatalomátvételének

hatvanadik évfordulójára akart emlékezni (lásd 2.b rész). Ugyan a Magyar Jövő nem tudta megtartani a demonstrációt, legalább tízezer antifasiszta tüntető vonult az utcákra, köztük a miniszterelnök és a kormánykoalíció szinte valamennyi parlamenti képviselője.

A rendőrségi jelentések szerint az év első nyolc hónapjában 216 esetben történt sír- és temetőgyalázás. Ez a szám 2003-ben 459 volt, 2002-ben pedig ennél is több. A zsidó közösség állítása szerint ebben az évben kevesebb sírrongálás történt a zsidó temetőkben, mint 2003-ban (folytatódott a 2002-től megfigyelhető csökkenő tendencia). A legtöbb rongálást fiatalok követték el, és a zsidók az incidenseket nem tekintették antiszemita jellegűnek.

Bővebb információ a [2004 International Religious Freedom Report](#). (Nemzetközi jelentés a vallásszabadságról 2004)-ben olvasható.

d. Jog az országon belüli mozgáshoz, a külföldi utazáshoz, a kivándorláshoz és hazatéréshez

Ezeket a jogokat az Alkotmány biztosítja, és a kormány általában a gyakorlatban is tiszteletben tartotta őket. Nem érkezett jelentés arról, hogy a helyi önkormányzatok megpróbálták volna kiűzni településeikről a roma lakosságot; ugyanakkor a kormány hűsz, önként vállalkozó budapesti hajléktalant vidéki önkormányzati bérlakásokban helyezett el.

A törvény nem engedélyezi az országból való száműzést, és a kormány nem is alkalmazta ezt az eszközt.

A kormány késleltetheti, de nem tagadhatja meg a kivándorlás jogát azoktól, akik jelentős, bíróság által felmért adósságot halmoztak fel, vagy államtitok birtokában vannak. Az év folyamán nem vált ismertté olyan eset, amelyben késeltették volna valaki kivándorlását. A több mint 10 millió forint (mintegy 50.000 dollár) köztartozással rendelkező személyektől megtagadhatják az úti okmányok kiadását. A kormány sem saját, sem külföldi állampolgárok esetében nem vezette be a kilépési vízumkötelezettségét.

A törvény biztosítja a menedékjogot azon személyek számára, akik eleget tesznek az ENSZ 1951-es Menekültügyi Egyezményében és az 1967-es Jegyzőkönyvben foglalt rendelkezéseknek. A magyar kormány a menekültek védelmét szolgáló rendszert épített ki. A gyakorlatban a kormány védelmet biztosított a visszafordítás ellen és menedékjogot adott. A kormány együttműködött az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságával (UNHCR) és más, menekülteket és menedékjogot kérőket támogató humanitárius szervezetekkel. Az UNHCR beszámolója szerint az év során 1600 menedékjogot kérő lépett be az országba, közülük 1146-an tiltott határátlépést követtek el. A menedékjogot kérők elsősorban Grúziából, Szerbia-Monetenegróból, Törökországból, Vietnámból, Kínából, Algériából és Nigériából érkeztek. Az év során a kormány felgyorsította a menedékjogi eljárást, és humanitárius alapon 1187 tartózkodási engedélyt adott ki, 149 személynek menedékjogot, 177 személynek pedig ideiglenes védelmi státust 177 adott. Az év végén még 283 ügy volt függőben. A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal a menedékjogi és bevándorlási ügyekben illetékes központi szerv.

A menedékjogot kérőket három kormányzati szálláshelyen, illetve két ideiglenes, NGO-k által fenntartott központban helyezték el. 2003-ban egy ideiglenes szálláshelyet bezártak, egyet pedig megnyitottak a felnőtt kísérete nélkül érkező fiatalkorúak részére.

A Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal hét területi irodát működtetett a menedékjogi kérelmek feldolgozására és fogadóközpontokat működtetett. Azokat a menedékeseket, akik csak más európai országba való átutazási lehetőséget kértek, arra ösztönözték, hogy térjenek vissza származási országukba. Szeptemberben 565 menedékes élt a három állandó és egy ideiglenes fogadóközpontban, és 14 kiskorú (4-17 éves) élt a kíséret nélkül érkező kiskorúaknak megnyitott új otthonban. A szigorúbb körülmények között, szigorúbb felügyeletet igénylő külföldiek számára az Idegenrendészeti és Állampolgársági Hivatal négy, közösségi szálláshelynek nevezett intézményt működtetett. A fogadóközpontokban elhelyezett külföldiek mozgásszabadságát kevésbé korlátozták, mint a közösségi szálláshelyeken élőkét. Több NGO és emberi jogi szervezet segítette a menedékeseket és biztosított számukra jogi tájékoztatást.

Ezenkívül a kormány ideiglenes védelmet nyújtott azon egyének számára, akik nem minősültek menekülteknek az 1951-es ENSZ egyezmény, illetve az 1967-es Jegyzőkönyv szerint. A tiltott határátlépésen ért, de érvényes úti okmányokkal rendelkező külföldiek menekült státusért folyamodhatnak. A többi tiltott határátlépőt, akik kiutasítása még folyamatban van, ideiglenesen az ország különböző pontjain lévő nyolc határőrségi létesítményben szállásolták el. Az év folyamán összesen 4588 külföldi személy (naponta átlagosan 114) fordult meg ezekben a létesítményekben. A határőrségi létesítményekben elhelyezett külföldiek közül a legtöbben Moldáviából, Ukrajnából, Szerbia-Montenegróból és Törökországból érkeztek. Bár a rendőrség igyekezett a menedékjogra nem jogosult fogvatartottakat minél hamarabb kiutasítani az országból, a forráshiány, illetve a fogvatartottak okmányhiánya (pl. útlevél) miatt elhúzódott itt tartózkodásuk. Az NGO-k bírálták a kormányt amiatt, hogy határozatlan ideig tartja fogva a hontalan, illetve okmányokkal nem rendelkező külföldieket, akik ügyében még nem született döntés. Nem érkezett jelentés arról, hogy kiutasítás közben hatalommal való visszaélést követtek volna el. Az NGO-k és az egyházak együttműködnek a határőrséggel a menedékjogot kérők támogatására.

3. Rész

Politikai jogok tiszteletben tartása: Az állampolgárok joga a kormány leváltásához

Az Alkotmány biztosítja az állampolgárok számára azt a jogot, hogy békés körülmények között más kormányt válasszanak. Az állampolgárok a rendszeres időközönként megtartott, egyetemes választójogon alapuló szabad és tisztességes választásokon élnek ezzel a jogukkal. Választásokat legalább négyévente rendeznek. A legutóbbi parlamenti választásokat 2002 áprilisában, míg a helyhatósági választásokat 2002 októberében tartották. Az ország politikai és gazdasági átalakításának eredményeképpen Magyarország májusban csatlakozhatott az Európai Unióhoz.

Az országgyűlési képviselők megválasztására négyévente, többlépcsős rendszerben kerül sor, amelyben a szavazók egyéni jelöltekre és pártlistákra adják le voksukat. 2002 májusában a választásokat követően a Szocialista Párt koalícióra lépett a

Szabad Demokraták Szövetségével, melynek köszönhetően a két párt tízfős parlamenti többséget szerzett. A koalíció vezető tagja a Szocialista Párt volt, amely Medgyessy Pétert jelölte a miniszterelnöki posztra. A FIDESZ Magyar Polgári Párt és a Magyar Demokrata Fórum alkották a parlamenti ellenzéket. Augusztusban lemondott Medgyessy Péter miniszterelnök. A hatalmon lévő kormánykoalíció az MSZP-tag és sportminiszteri pozíciót betöltő Gyurcsány Ferencet jelölte helyére, akit a Parlament egyszerű szótöbbséggel választott miniszterelnökké szeptember 29-én, az Alkotmányban rögzített módon.

Ugyan sok jel mutatott arra, hogy a hatalom végrehajtó és törvényhozó ágában jelen van a korrupció, 2004-ben nem került napvilágra megalapozott bizonyíték. Anekdotán alapuló bizonyítékok azt sugallták, hogy a katonai felszerelések beszerzése terén eluralkodott a korrupció; ennek ellenére több szervezet, így a Transparency International, a magyar kormányt a térség legkevésbé korrump kormányai között tartja számon. A rendvédelmi szervek alacsonyabb rangú állományában továbbra is probléma a korrupció, de a kormány már tett lépéseket a megoldás irányában.

A nők politikai tevékenységét vagy a kormányban való részvételét jogilag semmi sem akadályozta. A Parlamentben a 386 képviselő közül 35 nő volt. A kormányban ketten képviselték a szhebbik nemet, és több nő tevékenykedett államtitkárként vagy helyettes államtitkárként. Nő (a volt igazságügy-miniszter) vezette a Magyar Demokrata Fórumot, a négy parlamenti párt egyikét. A házelnök és egyik helyettese is nő volt. A nők nagyobb politikai aktivitást mutattak a vidéki és helyi önkormányzatokban, mint nemzeti szinten. A Magyar Nőszövetség egész évben rendezett hétvégi kurzusokat, hogy ösztönözze a nők közéleti szerepvállalását.

Bár a kisebbségi képviselők közvetlenül nem kaptak parlamenti helyeket, több olyan parlamenti képviselő is volt, akik etnikai kisebbségekhez tartoztak, pl. etnikai németekhez vagy szlovákokhoz. A parlamenti képviselők közül négyen roma származásúak voltak. A helyi és országos kisebbségi önkormányzatokban 3000 roma politikus volt.

A törvény lehetővé teszi, hogy helyi kisebbségi önkormányzatok alakuljanak az etnikai kisebbségek jogainak nagyobb fokú tiszteletben tartása végett, különösen az oktatás és a kultúra területén. A kisebbségi önkormányzatok a központi költségvetésből kaptak pénzügyi támogatást, a helyi önkormányzatoktól pedig logisztikai segítséget. Az önkormányzatok széles körű autonómiát biztosítottak a kisebbségek számára, és elsősorban oktatási és kulturális ügyekkel foglalkoztak. Az egyes kisebbségi önkormányzatok elnökei a helyi önkormányzati közgyűlésnek is tagjai. Az elnök nem rendelkezik szavazati vagy vétójoggal, de felszólalhat, illetve részt vehet a bizottsági üléseken. A kisebbségi önkormányzatok a helyi önkormányzatoktól függenek finanszírozás, irodahelyiség és berendezés tekintetében. A 13 kisebbség közül bármelyik alakíthat kisebbségi önkormányzatot, ha a tízezer lakosnál kevesebb lélekszámú településeken legalább 50, vagy a nagyobb településeken legalább 100 érvényes szavazatot kapnak.

Mivel hivatalosan nem kerül nyilvántartásba az állampolgárok etnikai hovatartozása, a kisebbségi önkormányzatok alakításáról szóló szavazás nem korlátozódik az adott kisebbségekre. A helyi önkormányzati szavazócédulán kívül minden szavazó kap egy kisebbségi szavazócédulát is. A megválasztott helyi kisebbségi önkormányzatok

megválaszthatták a nemzeti kisebbségi önkormányzataikat. Ezzel a lehetőséggel mind a 13 kisebbség élt. Az együttműködés megkönnyítése érdekében több roma önkormányzat területi csoportot hozott létre. A bírálók nagyobb hatáskört és több pénzügyi forrást követelnek a kisebbségi önkormányzatok részére.

2002-ben nem kisebbséghez tartozó jelöltek is bekerültek a kisebbségi önkormányzatokba, és egyes esetekben, mint például Jászládányban, többségbe is kerültek. A roma jogok tiszteletben tartását figyelemmel kísérők ezt az eredményt a helyi roma közösség aláértésének tekintették. A kormány azon erőfeszítései, hogy a kisebbségi és választási törvények módosításával akadályozza meg azt, hogy nem kisebbségi állampolgárok szavazzanak a kisebbségi önkormányzati választásokon, még nem vezetett eredményre szeptembering. Szeptemberben az 1830 aktív kisebbségi önkormányzat közül 977 volt roma önkormányzat. Négy helyi önkormányzati vezető volt roma származású, és 544 roma képviselő ült a helyi és megyei önkormányzati közgyűlésekben.

A roma és egyéb kisebbségi önkormányzatok hatékony működését két tényező akadályozta: 1.) a nem a kisebbséghez tartozók beválasztása a kisebbségi önkormányzatokba, ami egyes kisebbségeket korlátozott abban, hogy gyakorolják a törvény által szorgalmazott autonómiát, 2.) egyes helyi önkormányzatok állítólag elhanyagolták a kisebbségekkel kapcsolatos kormányzati feladataik ellátását, melynek következtében a kisebbségi önkormányzatok nem rendelkeztek törvényes mandátummal és pénzügyi forrásokkal.

4. Rész

A kormány hozzáállása az emberi jogok sérelmére elkövetett állítólagos esetek nemzetközi és nem-kormányzati kivizsgálásához

Több hazai és nemzetközi emberi jogi csoport gyakorlatilag kormányzati befolyás nélkül működött, vizsgálták az emberi jogok sérelmére elkövetett eseteket, illetve azokról jelentéseket készítettek. Több NGO jelentette, hogy a kormány továbbra is készségesen áll rendelkezésükre információkérés esetén. Az emberi jogi csoportok azt jelezték, hogy javult az együttműködés a minisztériumokkal és ügyészekkel a roma és rendőrségi visszaélések kivizsgálása tekintetében. Egyre több NGO vett részt a törvényhozási folyamatban; ugyanakkor az NGO-k azt állították, ezen a területen a kormány nem volt kellően együttműködő.

A kormány nem avatkozott be a Magyarországon irodát működtető nemzetközi NGO-k tevékenységébe. Az év során az Amnesty International nyitott irodát az országban. A kormány és a nemzetközi NGO-k között nagyon jó volt az együttműködés. A kormány különösen a Nemzetközi Migrációs Szervezettel (IOM) dolgozott együtt az emberkereskedelem visszaszorítása érdekében (lásd 5. rész).

A 21 tagú parlamenti bizottság (emberi, kisebbségi és vallási jogok parlamenti bizottsága) meghallgatásokat tartott és részt vett a törvényhozói folyamatban. A bizottsági tagok között kormánypárti és ellenzéki parlamenti képviselők is voltak, a parlamenti képviselőnek megfelelő arányban. A bizottság elnöke ellenzéki politikus volt. Az országban volt külön emberi jogi, adatvédelmi és kisebbségi ombudsman. Az állampolgári biztosok a kormánytól teljesen függetlenek voltak, tevékenységeikről és eredményeikről éves jelentésekben számoltak be a Parlamentnek. A Parlament hat éves időtartamra választja az állampolgári biztosokat.

Azok a személyek, akik panaszukra máshol nem kaptak orvoslást, az ombudsmani irodától kérhetnek segítséget. Az ombudsmani iroda nem hozhat kötelező érvényű döntéseket, de közvetítő szerepet vállalhat és tényfeltárást végezhet.

A kisebbségi ügyek állampolgári biztosa - egy német nemzetiségű személy, akit 2001-ben már másodszorra választottak meg - aktív szerepet játszott a roma közösség elleni diszkriminációval kapcsolatos állítások kivizsgálásában, mint például iskolai szegregáció, otthonhoz jutási esélyek, és nem roma nemzetiségűek beválasztása a roma kisebbségi önkormányzatokba (lásd a 3. és 5. részt).

A Roma Ügyek államtitkárságát a Miniszterelnöki Hivatalból az új Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium irányítása alá helyezték. A Roma Ügyek és Civil Kapcsolatok Hivatala szintén ebből a minisztériumból működött. Folytatta tevékenységét az Etnikai Kisebbségek Kormányhivatala. Munkája során mind a 13 kisebbséggel foglalkozott.

5. Rész

Diszkrimináció, társadalmi visszaélések és emberkereskedelem

Az Alkotmány biztosítja a személyes jogokat, az egyenlőséget és a megkülönböztetés elleni védelmet, ám a gyakorlatban továbbra is érezhető a diszkrimináció, mindenekelőtt a roma lakossággal szemben.

Nők

Feltételezések szerint gyakori volt a nők sérelmére elkövetett családon belüli erőszak, ám az ilyen esetek többségéről nem érkezik bejelentés. A Nők a Nőkért Egyesület (NANE) civil szervezet arról számolt be, hogy a nők 20 százaléka potenciális vagy tényleges áldozata a családon belüli erőszaknak. A kormány nagyobb figyelmet szentelt a családon belüli erőszak kérdésének. Szeptemberben a kormány és az NGO-k támogatásával került megrendezésre egy konferencia a családon belüli erőszakról és az áldozatok segítségéről, melyen a rendvédelmi szervek és a bírósági tisztségviselők vettek részt. Ezen kívül a kormány olyan NGO-k által vezetett szemináriumokat is finanszírozott, amelyek keretében a rendvédelmi szervek és a bíróságok tisztségviselői áldozatvédelemmel kapcsolatos képzést kaptak. Az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium menhelyet hozott létre, valamint a nap 24 órájában, a hét minden napján működő telefonos segélyvonalat működtetett a családon belüli erőszak áldozatai számára.

A törvény bünteti a házasságon belüli nemi erőszakot. A nők jogait képviselő szervezetek szerint minden 10 nő közül egy házasságon belüli nemi erőszak áldozata, és hogy a társadalom ódivatúan viszonyul a házastársi bántalmazáshoz. A törvény az erőszak minden formáját tiltja, és bünteti az ilyen cselekményben vétkesnek talált személyeket. Az év folyamán nem érkezett jelentés arról, hogy családon belüli erőszakért emeltek volna vádat valaki ellen, mivel a Büntető Törvénykönyv szerint ez nem számít külön vádpontnak.

Minden megyei rendőrkapitányságon működik áldozatvédelmi egység. A rendőrségi alkalmazottakat NGO-k és nemzetközi szervezetek képviselői tájékoztatták arról, hogyan kell megfelelően eljárni nemi erőszak és szexuális bántalmazás eseteiben. A családon belüli erőszak áldozatai egy országos telefonos segélyvonalon vagy a

menhelyek valamelyikén kaphattak segítséget. A segélyvonal megszakításokkal napi három órán keresztül fogadta a hívásokat, és üzenetrögzítő működött, amikor a tanácsadó személyesen nem állt rendelkezésre. A menhelyek rövid időre menedéket biztosítottak az áldozatok számára. A menhelyek címei titkosak az áldozatok védelme érdekében.

Létezik törvény a nemi erőszak ellen, ám kulturális okokból gyakran maradtak ismeretlenek az ilyen cselekmények. A jelentések szerint a rendőrség gyakran tanúsított közömbös magatartást a szexuális bántalmazás áldozataival szemben, különösen akkor, ha az áldozat már korábban ismerte bántalmazóját. A jelentések szerint az év folyamán 87.837 bejelentett bűncselekmény áldozata volt nő.

A törvény bünteti a prostitúciót, ám a helyi önkormányzatok kialakíthatnak úgy nevezett „türelmi zónákat”, ahol megtűrjük ezt a fajta tevékenységet. Az országban jelenleg csak Budapesten, és csak egy ilyen türelmi zóna működik.

A Büntető Törvénykönyv kifejezetten nem tiltja a munkahelyi szexuális zaklatást, de vannak törvények, melyek általában tiltják a zaklatást, és a Munka Törvénykönyvében is van egy paragrafus a biztonságos munkahelyhez való jogról. Ennek ellenére a szexuális zaklatás továbbra is gyakori probléma maradt. A nők jogait védő csoportok azt jelentették, hogy kevés támogatást kaptak a szexuális zaklatás büntetését célzó erőfeszítéseikben, és a szexuális zaklatást eltűrték azok a nők, akik jobban féltek a munkanélküliségtől, mint a zaklatástól. A Munka Törvénykönyve, amely a munkahelyi biztonság kérdéseit szabályozza, maximum három éves szabadságvesztéssel bünteti a szexuális zaklatást. A nem erőszakos jellegű szexuális zaklatás a rágalmazásra vonatkozó törvénycikkelyek alapján is büntethető. A Munka Törvénykönyvének e rendelkezése értelmében az év folyamán nem történt vádemelés.

A nők ugyanolyan jogokkal rendelkeztek, mint a férfiak, ideértve az egyenlő örökösödési és tulajdonjogokat. A felső és középvezetők között az üzleti és a kormányzati szférában a nők továbbra is kevesen vannak, és a gyakorlatban a nők kevesebbet kerestek, mint hasonló pozícióban lévő és hasonló foglalkozású férfitársaik. Az elmúlt néhány évben emelkedett a rendőrségi vagy katonai állományban lévő nők száma, és a nők nagy arányban képviseltették magukat a jogi, orvosi és tanári pályákon.

Gyermekek

A kormány elkötelezetten védi a gyermekek jogait. A törvény előírja a kötelező oktatást, amely az 1997 után született gyermekek esetében 18 éves korig ingyenes. Az Oktatási Minisztérium becslése szerint az iskoláskorú gyermekek 95 százaléka (a roma gyerekek kivételével) járt iskolába. A roma gyerekek körében sokkal nagyobb a valószínűsége annak, hogy 16 éves koruk előtt kimaradnak az iskolából. A roma gyerekek beiratkozási és végzési arányairól nem állt rendelkezésre megbízható adat, mivel tilos az etnikai hovatartozásról adatot gyűjteni.

A roma és egyéb civil szervezetek bírálták azt a gyakorlatot, hogy a roma gyerekeket értelmi fogyatékos vagy rossz tanulmányi eredményű gyerekek oktatására hivatott kiegészítő iskolákba küldik át, ami nem hivatalos szegregációhoz vezet. Bár a gyerekek visszatérhettek a rendes iskolarendszerbe, csak kis százalékuk élt ezzel a

lehetőséggel. 2002-ben a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa kijelentette, hogy a közoktatásban fennmaradt a szegregáció. Az ombudsmani iroda által korábban készített jelentés arra a következtetésre jutott, hogy az értelmi fogyatékos gyerekeket befogadó kisegítő iskolákban tanuló roma gyerekek nagy száma az előítélet és a közoktatási rendszer bukásának a jele. Annak megakadályozására, hogy indokolatlanul küldjenek gyerekeket, különösen roma gyerekeket kisegítő iskolába, a szülőket arra kötelezték, hogy az iskola döntése alapján gyermeküket ilyen programba írássák, majd a gyermek tanulmányi előmenetelét évente vizsgálták. Továbbra is fennáll az NGO-k aggodalma, mely szerint a biztonsági intézkedések ellenére a roma gyerekeket még mindig indokolatlanul küldik speciális iskolákba. Júniusban a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság végzése szerint a tiszatarjáni általános iskola indokolatlanul küldött át 10 roma tanulót kisegítő osztályokba, ahol egyébként nem megfelelően folyt az oktatás. A bíróság elrendelte, hogy az iskolaszék fizessen 38 millió forintot (több mint 200 dollárt) a tíz családnak.

Az elmúlt tanévben az Oktatási Minisztérium égisze alatt működő roma ügyek miniszteri biztosa 1200 kisegítő iskolában tanuló második gyermeket vizsgált meg. A minisztérium megállapította, hogy közülük 222 gyerek folytathatta tanulmányait normál tantervű általános iskolában. A Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal becslése szerint 700 iskolában van etnikai hovatartozáson alapuló szegregáció. A kormány állítása szerint a roma iskolák kialakításának célja az intenzív segítségnyújtás a hátrányos helyzetű gyermekek részére. Az év folyamán az Oktatási Minisztérium kiadott egy jelentést, mely szerint a speciális oktatási programot nyújtó 380 iskolának kevesebb, mint egyharmada rendelkezik a szükséges tanúsítvánnyal. A törvények értelmében legfeljebb három évfolyam vonható össze egy tanteremben, és minden programban kötelező gyógypedagógus alkalmazása. A jelentésből azonban kiderült, hogy 17 iskolában elsőtől nyolcadikig, 67 iskolában elsőtől negyedekig, 74 iskolában pedig ötödiktől nyolcadikig voltak összevonva az évfolyamok. Az Európai Roma Jogok Központja szerint Magyarország iskoláskorú lakosságának 20%-a, a kisegítő iskolák tanulóinak viszont 50%-a roma. Az oktatási szakemberek állítása szerint az ok elsősorban e családok nehéz anyagi körülményeiben, nem pedig a diszkriminációban keresendő.

Februárban az Országos Közoktatási és Értékelési Vizsgaközpont arra a megállapításra jutott, hogy a 2003 szeptemberében Jászládányban megnyitott magánalapítványi iskola nem felelt meg a törvényi előírásoknak és szabályellenes szegregációt alkalmazott. Az Oktatási Minisztérium szerint a hatóságok nem zárhatják be az iskolát. Az év végén a kormány még nem fejezte be a közoktatási törvény módosítását, mely elősegítheti a kialakult helyzet megoldását.

Júniusban az Oktatási Minisztérium vizsgálatot rendelt el a bagi és isaszegi iskolaszékeknél, mivel a Roma Sajtóközpont jelentése szerint nem megfelelő bánásmódban részesítették a kisegítő iskola tanulóit. A jelentés szerint Isaszegen az elmúlt tíz évben kétszeresére nőtt az értelmi fogyatékos gyermekek száma, az oktatás színvonala nem felelt meg az előírásoknak, illetve a bagi kisegítő oktatási programban csak roma gyerekek vettek részt.

Indultak programok a felsőoktatásban tanuló romák számának növelése érdekében. A Romaversitas program roma diákok felsőfokú diplomaszerezését volt hivatott támogatni; a pécsi, egri és a zsámbéki tanárképző főiskolákon roma tanulmányokat is

oktattak, míg a Pécsi Tudományegyetemen Romológiai tanszék működött. A kormány több ösztöndíjat biztosított roma diákok számára az oktatás valamennyi szintjén a Magyarországi Cigányokért Közalapítványon keresztül. A kormány beszámolója szerint a 2003/04-es tanévben több mint 23.000 roma diák részesült állami ösztöndíjban, közülük 1600-an felsőfokú tanulmányaikhoz kaptak támogatást.

Az iskoláskorú gyerekek ingyenes egészségügyi ellátásban részesülhetnek az állami intézményekben és a legtöbb oktatási intézményben. A gyermekek képességeinek felmérésére és tanácsadásra pszichológusok álltak rendelkezésre, és rendelkezések biztosították a gyermekek fogászati szűrését. Ennek ellenére az NGO-k és a roma aktivisták azt állították, hogy a roma gyerekek nem juthattak hozzá egyenlő mértékben ezekhez és más kormányzati szolgáltatásokhoz.

A gyermekek bántalmazása továbbra is probléma volt. A becslések szerint a 12 éven aluli lányok 25%-át bántalmazta valamelyik családtag. Az év folyamán tett bejelentések szerint 7.423 gyermek vált bűncselekmény áldozatává. Az NGO-k beszámolóit szerint az állami nevelőintézetekben gyakori volt a gyermekek elhanyagolása és bántalmazása. A törvény bünteti a felnőtt és kiskorú közötti szexuális kapcsolatot, ha a kiskorú 14 éven aluli. A Büntető Törvénykönyv tartalmaz rendelkezéseket a kiskorú elhanyagolása és veszélyeztetése, a bántalmazás és gyermekpornográfia büntetésére, ám a gyermekvédelmi törvényt csak ritkán alkalmazták.

Nem volt jellemző a gyermekprostitúció, bár előfordultak egymástól független esetek. A gyermekprostitúcióban bűnösnek talált személyek szigorú büntetésben részesülnek a törvény értelmében. A gyermekkorú prostituáltak nem büntethetők, de rehabilitáció és az iskola befejezése céljából javítóintézetbe küldhetők.

Gondot okozott a szexuális kizsákmányolást szolgáló gyermekkereskedelem (lásd 5. rész, Emberkereskedelem).

Emberkereskedelem

A törvény tiltja az emberkereskedelmet; ennek ellenére az ország területére, területéről és mindenekelőtt területén keresztül történő emberkereskedelem komoly probléma maradt.

A Büntető Törvénykönyv az emberkereskedelmet a nemi erőszakért kiszabható büntetésekkel sújtja. A törvény értelmében még az emberkereskedelem előkészítése is bűncselekmény. Az emberkereskedelem 2-8 évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető; fiatalokkal történő kereskedésért pedig akár 10 év börtönbüntetés is adható. Ha azonban az emberkereskedelem szervezett banda műve, a büntetés életfogytig tartó szabadságvesztés és vagyonelkobzás is lehet. A törvény lehetővé teszi, hogy a külföldi illetőségű emberkereskedőket büntetésük letöltése után azonnal kiutasítsák az országból. Az emberkereskedők vád alá helyezésében együttműködő tanúkat a Tanú- és Áldozatvédelmi Törvény segítette, amely az év folyamán lépett életbe. Ez a törvény rövid időre mentességet ad a kiutasítás alól és biztosítja az érintettek menedékhelyen történő elhelyezését. Az év folyamán 15 emberkereskedelemmel kapcsolatos ügy került a bíróság elé, melyek az év végéig még nem zárultak le.

A kormányzervek közül az alábbiak vettek részt legaktívabban az emberkereskedelem elleni harcban: rendőrség, határőrség, vámhatóságok, ügyészség, valamint az Igazságügyi Minisztérium, a Belügyminisztérium és a Külügyminisztérium. Elvileg a kormány hajlandó kiutasítani az országból az emberkereskedelemmel vádolt külföldieket, ám a gyakorlatban ilyen intézkedés nem született. A rendőrség szervezett bűnözés elleni egysége nyomozott a szervezett bűnözéssel összefüggésbe hozható, emberkereskedelemmel kapcsolatos esetekben, a kormány pedig együttműködött más országokkal a az emberkereskedelemmel kapcsolatos bűnesetek közös felderítése érdekében. Július elsején egy emberkereskedelem ellen harcoló egységet hoztak létre a Rendőrség szervezett bűnözéssel foglalkozó részlegén belül. Az év végéig ez az egység a norvég, a dán és az olasz hatóságokkal folytatott közös nyomozást az emberkereskedelemmel foglalkozó bűnszövetkezetek felszámolására.

Magyarország elsősorban tranzitország, de időnként kibocsátó vagy célállomás is volt. Nincs pontos becslés arról, hogy hány olyan embert vittek keresztül az országon, akik emberkereskedők csapdájába estek. A kormány és az NGO-k durva becslése szerint számuk évente mintegy háromezerre tehető. A leggyakoribb célpontok a 13-27 év közötti nők voltak, ám az áldozatok között akadtak középkorú nők és férfiak, illetve gyerekek is. A nőket és a gyerekeket szexuális kizsákmányolás céljából, elsősorban a Magyarországtól keletre fekvő, magasabb munkanélküliséggel küzdő országokból (Oroszországból, Romániából, Ukrajnából, Moldáviából és Bulgáriából) szállították Ausztriába, Németországba, Spanyolországba, Hollandiába, Olaszországba, Franciaországba, Svájcba és az Egyesült Államokba. Az emberkereskedelem áldozatául esett magyarországi nők elsősorban az ország keleti részéről származtak, ahol magas volt a munkanélküliek aránya. Őket nyugat-európai és más országokba csempészték, elsősorban Ausztriába, Belgiumba, Németországba, Olaszországba, Hollandiába, illetve Kanadába, Japánba, Spanyolországba, Svájcba és Törökországba. A kényszermunka céljából Magyarországon keresztül EU országokba és az USA-ba csempésztett férfiak irakiak, pakisztániak, bangladesiek és afganisztániak voltak. A probléma nagyságáról nem álltak rendelkezésre becslések.

A szervezett bűnözéssel foglalkozó bandák sok áldozatot vagy azért csempészték az országba, hogy Budapesten prostitúcióra kényszerítsék őket, vagy pedig azért, hogy tovább szállítsák őket Nyugat-Európába vagy Észak-Amerikába. Az emberkereskedelemre szakosodott hálózatok úgy is kizsákmányolták az áldozataikat, hogy gyermekfelügyeletre, háztartási munkára vagy fizikai munkára kényszerítették őket. A nők országon keresztüli csempészésében aktív szerepet játszottak az orosz nyelvű bűnbandák, amelyek elsősorban Ukrajnából és a volt Szovjetunió egyéb tagállamaiból szállítottak nőket EU tagállamokba. Az áldozatokat diszkókban és modell-ügynökségekben, szóbeli ajánlásra, sőt helyi újságokban és magazinokban megjelenő nyílt hirdetések útján „toborozták”. Állítólag voltak olyan áldozatok, akik tudták, hogy illegálisan fognak majd dolgozni. Mások úgy gondolták, hogy külföldi vízumot kapnak. Akadtak olyanok is, akik számítottak arra, hogy dolgozniuk kell, de azt hitték, hogy munkáltatóik beszerzik a szükséges papírokat és engedélyeket. A célállomás elérése után az áldozatokat prostitúcióra vagy egyéb kizsákmányoló tevékenységre kényszerítették. A csempészek gyakran megfenyegették az áldozatokat, elkobozták személyi okmányait, és erősen korlátozták mozgásszabadságukat.

Nem volt bizonyíték arra, hogy a kormány részt vett volna az emberkereskedelemben, vagy tolerálta volna azt. Ám a határőrök körében történtek letartóztatások egymástól független korrupciós ügyekben. Statisztikai adatok nem álltak rendelkezésre arról, hogy e korrupciós ügyek közül hány kapcsolódott az emberkereskedelelemhez.

A kormány az ország különböző pontjain szervezett tanfolyamokkal hívja fel a rendvédelmi erők és bírósági tisztségviselők figyelmét az emberkereskedelemre és az áldozatok azonosításának fontosságára. Ezen kívül a kormány olyan képzési programot fejlesztett ki az emberkereskedelemmel kapcsolatban nyomozó tisztviselők számára, amely a nyomozói szaktudásra és az áldozatok segítésére is nagy hangsúlyt fektet. Továbbá kötelező kurzust vezettek be az emberkereskedelemtől a Rendőrtiszti Főiskolán, illetve az idősebb rendőrtisztek továbbképzési programjában. Az NGO-kkal együttműködve a kormány más tananyagot is kidolgozott az áldozatok segítésének témájában a rendvédelmi szervek és a konzulátusi munkatársak számára. E tananyag egy részét a térség más országai is átvették. A Határőrség egy 300 oldalas kézikönyvet állított össze az emberkereskedelem visszaszorításáról. A kézikönyvet valamennyi rendvédelmi képzést nyújtó oktatási intézmény megkapta. Az év végéig mintegy 750 tanár és szociális munkás vett fel emberkereskedelemmel kapcsolatos egyetemi tárgyakat. A kormány regionális szinten is kiterjesztette emberkereskedelem-ellenes tevékenységét azzal, hogy megalapította a Bűnmegelőzési Akadémiát, amely Ukrajnából és a Balkán nyugati országaiból érkező rendvédelmi tisztségviselőknek tanítja az emberkereskedők ellen bevethető technikákat.

A rendőrséggel és az ügyészséggel együttműködő áldozatok ideiglenes tartózkodási engedélyt, a kiutasítás alóli rövid ideig szóló mentességet és szállást kaphattak. Az országban állami kézben lévő menhelyek nem, csak az NGO-k által üzemeltett, nem hivatalos menhelyek működtek az emberkereskedelem áldozatai számára. A Belügyminisztérium Áldozatvédelmi Hivatala áldozatvédelmi alapot tartott fenn, és minden megyei rendőrkapitányságon tájékoztatót függesztett ki az áldozatvédelemmel kapcsolatban. Az Áldozatvédelmi Hivatal 51 helyszínen lévő irodái lelki és szociális támogatást és jogsegélyt biztosítottak mindenféle bűncselekmény, így az emberkereskedelem áldozatai részére.

A Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) az NGO-kkal együttműködve folytatta a kormány és külföldi adományozók által finanszírozott programot, hogy felkeltse az emberek figyelmét az emberkereskedelem problémájára, és a potenciális áldozatok tájékoztatásának szükségességére. A nők jogait védő szervezetek, az IOM, a Rendőrség Bűnmegelőző részlege, valamint az Ifjúsági és Sportminisztérium megelőző programokat szervezett az iskolákban a tinédzserek számára. A NANE továbbra is fenntartotta telefonos segélyvonalát, amelyen az emberkereskedők által használt hirdetési csalásokról és helyzetekről nyújt tájékoztatást a fiatal nők figyelmeztetése céljából. A NANE, az IOM és a Biztonságos Magyarországért Alapítvány más országok kormányainak támogatásával működött együtt a segélyvonal hatékonyabbá tétele érdekében.

Az emberkereskedelem problémáival foglalkozó NGO-k arról számoltak be, hogy javult az együttműködés a többi kormányügynökséggel. Az NGO-k képzés keretében tájékoztatták a rendőröket arról, hogyan lehet az emberkereskedők áldozatait

felismerni és azonosítani. A képzés felölelte az empátiára való felkészítést, illetve az emberkereskedelem elleni technikák ismertetését is. (lásd a 4. részt).

A kormány egy interminiszteriális munkacsoport felállításával erősítette az emberkereskedelem visszaszorítására tett erőfeszítéseinek belső koordinációját.

Fogyatékkal élő személyek

A törvény tiltja a fogyatékosokkal szembeni megkülönböztetést a foglalkoztatás, az oktatás vagy egyéb állami szolgáltatások nyújtása területén. Kormányforrások becslése szerint az országban mintegy 600.000 - 1 millió ember él fogyatékkal (a népesség 6-10 százaléka). Közülük 300.000-350.000 súlyosan fogyatékosok, akik emelt szintű kormánytámogatásban részesültek. A fogyatékkal élők társadalmi diszkriminációtól és előítéllettel sújtottak.

A Szociális és Családügyi Minisztérium irányítása alatt álló Fogyatékos Tanács a kormány egyik tanácsadó testülete volt. Egy rendelet előírja, hogy a 20 főnél több személyt foglalkoztató cégek a munkahelyek 5%-át kötelesek fizikai vagy szellemi fogyatékkal élők számára fenntartani. E kötelezettség megszegése a havi átlagkereset akár 75%-ával egyenlő pénzbüntetést von maga után. A gyakorlatban ez a szabályozás nem bizonyult túlságosan hatásosnak, mivel „tettenérés” esetén a munkaadók inkább kifizették az alacsony pénzbírságot. A Mental Disability Rights International (MDRI) nevű nemzetközi nem-kormányzati szervezet és a magyarországi Pszichiátriai Érdekvédelmi Fórum megjegyezte, hogy nem áll rendelkezésre módszer annak ellenőrzésére, hogy hogyan bánnak a gondnokság alá helyezett fogyatékos személyekkel. Az MDRI és a PEF azt is bírálta, hogy az állami intézményekben „ketrecekben” tartják a szellemi fogyatékosokat.

A törvény előírja, hogy az épületek a fogyatékkal élők számára is legyenek megközelíthetőek; ugyanakkor a fogyatékkal élők számára elérhető szolgáltatások korlátozottak voltak, és a legtöbb épület nem volt kerekesszékes megközelíthető.

Nemzeti/Faji/Etnikai kisebbségek

A törvény elismeri az egyének kisebbségi jogait, megállapítja az etnikai kisebbségek kollektív jogainak koncepcióját, és kinyilvánítja az etnikai kisebbségek elidegeníthetetlen kollektív jogát az etnikai identitás megőrzése végett. A törvény lehetővé teszi az etnikai és nemzeti jellegű egyesülést, mozgalmakat és politikai pártszerveződést, és garantálja az etnikai kisebbségek anyanyelveinek szabad használatát. Ahhoz, hogy elismerjék, egy etnikai csoportnak már legalább százéves múlttal kell rendelkeznie az országban, és tagjainak magyar állampolgároknak kell lenniük. E feltétel alapján 13 nemzeti vagy etnikai csoport kapott kisebbségi státust (közülük a roma csoport volt messze a legnépesebb). Más csoportok is kérhetik a Parlament elnökétől, hogy nyilvánítsák őket kisebbségnek, amennyiben teljesítik a feltételeket.

A 2001. évi népszámlálás szerint a romák a lakosság kb. két százalékát alkották, de számos NGO és kormányhivatal becslése szerint arányuk elérheti az öt százalékot is. A németek, a második legnagyobb kisebbség, ők a lakosság körülbelül 0,7 százalékát alkották. A szlovákok, horvátok, románok, lengyelek, ukránok, görögök, szerbek, szlovénok, örmények, rutének és bolgárok kisebb közösségeit szintén etnikai

kisebbségként ismerték el.

Az év folyamán a korábban létrehozott Roma Ügyek Hivatalát és a Kisebbségi Ügyek Politikai Államtitkárságát az újonnan megalakított Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium irányítása alá helyezték. A kormány tervei szerint hat minisztériumban dolgozik majd egy-egy roma ügyek miniszteri biztosa. Az év végén még csak az Oktatási Minisztériumban, illetve a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában dolgozott ilyen miniszteri biztos.

Az 1999-ben felállított Roma Ügyek Minisztériumok Közötti Bizottsága továbbra is támogatta a romák beilleszkedését, és koordinálta a minisztériumok, illetve az országos kormányzati hivatalok roma ügyekkel kapcsolatos tevékenységeit. A kormány és az NGO-k megfigyelői azt állították, hogy ezek a szervek még több mindent tudtak volna elérni, ha nem lettek volna költségvetési megszorítások, illetve átalakítások a kormányon belül. Az Etnikai Kisebbségek Kormányhivatala és a Roma Ügyek Államtitkársága aktív szerepet játszott a brüsszeli székhelyű Európai Roma Fórum megteremtésében. Az Oktatási Minisztériummal karöltve az Etnikai Kisebbségek Hivatala speciális oktatási programot dolgozott ki három kis létszámú kisebbségnek (lengyel, görög és bolgár), amelynek keretében a gyerekek magyar iskolákba járnak, de délután egy-egy órában anyanyelvükkel, kultúrájukkal és hagyományaikkal ismerkedhetnek.

A romák lakáskörülményei továbbra is sokkal rosszabbak voltak, mint általában a lakosságé. A romák általában sokkal alacsonyabb iskolai végzettséggel, átlagnál kevesebb jövedelemmel rendelkeztek, és várható élettartamuk is rövidebb volt az átlagosnál. A becslések szerint a romák körében a munkanélküliség körülbelül 70%-os volt, az országos átlag több mint tízszerese, és a legtöbb roma rendkívüli szegénységben élt.

A kisebbségek állampolgári biztosa aktív szerepet játszott az állítólagos roma-ellenes diszkriminációs esetek kivizsgálásában, és továbbra is szorgalmazta az egységes diszkrimináció-ellenes törvényt (lásd a 4. részt). Az egyenlő bánásmódról szóló törvényt 2003 decemberében fogadta el a Parlament.

Gyakoriak voltak azok a beszámolók, amelyek a rendőrök hatalommal való visszaéléseiről szóltak a romákkal szemben. Am sok roma félt attól, hogy jogorvoslatot kérjen vagy jelentse az eseteket a civil szervezeteknek (lásd 1.c rész.). A rendőrség befejezte a nyomozást a pécsváradi roma kisebbségi önkormányzat épülete ellen 2002-ben elkövetett gyújtogatás ügyében. A nyomozás eredményeképpen senkit sem vettek őrizetbe. A helyi romák azt állították, hogy a rendőrség védelmébe vette az elkövetőt. Bíróság elé került annak a roma férfinak az ügye, aki 2003 februárjában túlzott erőszak alkalmazásával vádolta meg a hajdúhadházi rendőrséget, miután rálöttek. Az év végéig még nem született ítélet az ügyben.

A Büntető Törvénykönyv bünteti az áldozat etnikai, faji vagy nemzeti hovatartozása miatt elkövetett, gyűlölet-motiválta bűncselekményeket. Az év közepén még függőben volt három olyan 2001-es ügy, amelyben antiszemita röpirat terjesztésével való közindulat szítása volt a vád. 2003 decemberében a Parlament elfogadta a gyűlöletbeszédéről szóló törvény módosítását. A módosítás értelmében egy beszéd nyelvezetének nem kell feltétlenül „erőszakra buzdító”-nak lennie ahhoz, hogy

gyűlöletbeszédnek lehessen tekinteni. A Köztársasági Elnök az Alkotmánybíróság hatáskörébe utalta a törvénymódosítást. Májusban az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek ítélte a gyűlöletbeszédéről szóló törvény módosítását, és felülvizsgálatra visszaküldte azt a Parlamentnek. Az év végéig a Parlament még nem módosította az említett törvényt.

Még mindig éltek a romákkal kapcsolatos negatív sztereotípiák, melyek szerint a cigányok szegények és a társadalom terhére vannak. Folytatódott a széles körű diszkrimináció a romák ellen az oktatásban, a lakásügy területén, a büntetés-végrehajtási intézményekben, illetve a közintézményekhez (pl. éttermekhez és kocsmákhoz) való hozzáférés terén. Néhány esetben a hatóságok megbüntették azokat a létesítményeket, amelyek megtiltották a belépést a romák számára. 2003 augusztusában a Roma Sajtóközpont közzétett egy jelentést, mely szerint egy Heves megyei kórházban külön helyezték el az állapotos roma nőket. Az esélyegyenlőségi miniszter és a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Hivatalának ösztönzésére a kórház átszervezte az osztályokat, a felelős ápolók ellen pedig fegyelmi eljárás indult. Az év folyamán az ombudsman vizsgálatot kezdeményezett annak a roma férfinak az ügyében, aki elfogása közben veszítette életét Kecskeméten (lásd 1.a rész). A Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Hivatala beperelt egy könyvkiadót, mely olyan etikai tankönyvet adott ki és forgalmazott, amely számos romaellenes kijelentést tartalmazott. Bár a könyv nem szerepel az országos tankönyvlistán, az iskolák használhatják. A Romák Jogvédelmi Alapítványa a könyv betiltását sürgeti a kormánynál. Az év folyamán a kisebbségi ügyek állampolgári biztosa felmérést készített a romákról a médiában, és arra a következtetésre jutott, hogy a romák alulképviseltek a az állami médiumokban. A jelentés javaslata szerint a kormánynak egyfajta pozitív diszkriminációt kellene alkalmaznia annak érdekében, hogy emeljék a romák képviselését a médiában.

A legtöbb kisebbség anyanyelvén folyt oktatás, ugyan különböző mértékben. Voltak olyan kisebbségi iskolák, ahol a kisebbségi nyelv egyúttal az oktatás nyelve volt, de voltak olyan iskolák, ahol a kisebbségek nyelveit második nyelvként tanították.

A roma iskolák zsúfoltabbak, rosszabbul felszereltek, és lényegesen elhanyagoltabbak, mint a nem roma gyerekek oktató iskolák. Kormányzati források becslése szerint a romák körében az iskolavégzési arány még mindig lényegesen alacsonyabb, mint a nem romák körében, jóllehet a becsléseket statisztikai adatokkal nem tudták alátámasztani.

Az NGO-k szerint a városi önkormányzatok azzal fenyegetőztek, hogy elveszik a roma családok gyermekeit, hogy az érintett családokat könnyebben kilakoltathassák a közüzemi díjak nemfizetése miatt (lásd 1.f rész).

6. Rész

Munkavállalói jogok

a. Egyesülési jog

A Munka Törvénykönyve elismeri a szakszervezetek szervezkedési jogát és lehetővé teszi a szakszervezeti pluralizmust. A kormány a gyakorlatban is tiszteletben tartotta ezt a jogot. A munkavállalók szabadon egyesülhetnek, választhatnak képviselőket, adhatnak ki folyóiratot, és nyíltan propagálhatják tagjaik érdekeit és nézeteit.

Az év folyamán az országban hat szakszervezeti szövetség működött; mindegyik a gazdaság különböző ágazataiban. A legnagyobb szakszervezeti szervezet a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége volt, az egykori monstrum kommunista szakszervezet független utóda, mintegy 235.000 taggal. A szakszervezeti tagság jele, hogy 2002-ben összesen 600.000 adófizető kért adócsökkentést szakszervezeti tagdíjfizetés címén.

b. A szerveződéshez és a kollektív alkuhoz való jog

A Munka Törvénykönyve biztosítja az alkuhoz való jogot vállalati és ágazati szinten, de a kollektív alku számos gazdasági ágazatban nem volt széles körben elterjedt. A munkaügyi szervezetek együttműködtek egymással és a kormánnyal. Például a nagyobb szakszervezetek szoros kapcsolatban álltak az ÉT-tel, amely egy asztalhoz ültette a kormány, a munkaadók és a szakszervezetek képviselőit, hogy munkaügyi tanácsokat adjanak a kormánynak és kijelöljék a tervezett béremelést. Az egyes szakszervezetek és cégvezetések üzemi szinten tárgyalhatnak a magasabb bérekről. Egy külön törvény értelmében a közalkalmazottak tárgyalhatnak a munkakörülményeikről, de a béremelésüket illető végső döntést a Parlament hozza. A munkaügyi törvények megalkotása és egyéb feladatok a Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium hatáskörébe tartozott.

A katonai és rendőrségi állományban lévőkön kívül a dolgozókat megilleti a sztrájkjog.

Az országban nincsenek export-feldolgozó zónák, de egyes külföldi cégek gyakran megkapták a vámmentes övezet státust a létesítményeikhez. Az ilyen létesítményekben és zónákban dolgozó munkavállalókat a munkaügyi törvények védik.

c. A kényszermunka vagy bérmunka tilalma

A törvény tiltja a kényszermunkát, így a gyermekmunkát is, ám ennek ellenére érkeztek jelentések ilyen esetekről (lásd 5. rész).

d. A gyermekmunka előfordulása és a foglalkoztatás legalacsonyabb életkora

A kormány törvényeket fogadott el a gyermekek ellen irányuló munkahelyi kizsákmányolás megakadályozására. A Munka Törvénykönyve tiltja a 16 éven aluliak munkavégzését, és szabályozza a kiskorúak (14-16 éves korosztály) szünidei munkakörülményeit, ideértve az éjszakai műszak és nehéz fizikai munka tilalmát. A gyermekek nem túlórázhatnak. Az Országos Munkaügyi Központ a gyakorlatban is betartatta ezeket a szabályokat, és nem érkezett jelentés komoly törvénysértésről.

e. Elfogadható munkakörülmények

Az ÉT joga a minimálbér megállapítása a tanács tagjainak, azaz a kormány, a munkáltatók és a munkavállalók képviselőinek beleegyezésével. A havi minimálbért 53.000 forintra (260 dollárra) emelték, ami nem biztosított tisztességes életszínvonalat egy dolgozó és családja számára. A bruttó havi átlagkereset 109.000 forint (550 dollár) volt. A minimálbér az átlagbér mindössze 49%-át tette ki. Sok munkavállaló kényszerült arra, hogy megélhetése érdekében másodállást vállaljon.

A Munka Törvénykönyve meghatározza a foglalkoztatás sajátos feltételeit, ideértve a munkaviszony megszüntetésének módját, a végkielégítést, az anyasági szabadságot, a szakszervezetek konzultációhoz való jogát a cégvezetés bizonyos döntéseiben, a fizetett szabadsághoz és táppénzhez való jogot, valamint a munkaügyi konfliktuskezelési szabályokat. A Munka Törvénykönyve értelmében a hivatalos munkaidő napi 8 óra, bár ez változhat az ágazat jellegéből adódóan. Egy hétnapos ciklusban 48 óra pihenőidő illeti meg a munkavállalót. 2002-ben a Munka Törvénykönyvét az EU szabványok szerint módosították.

A munkaügyi bíróságok és a Gazdasági Minisztérium ügyelt a kormány által meghatározott munkavédelmi szabványok betartására, de bizonyos biztonsági feltételek nem feleltek meg a nemzetközileg elfogadott normáknak. A munkavédelmi szabályok betartatása nem volt mindig hatékony, részben a korlátozott források miatt. A Munka Törvénykönyve értelmében a dolgozónak jogában áll kivonni magát a veszélyes munkahelyzetekből anélkül, hogy ezzel veszélyeztetné munkahelyét. Ezt a jogot általában a gyakorlatban is tiszteletben tartották.